

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ, номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент Муртазозода Ораз ба диссертатсияи Ҳабибуллозода Шохрамазон Муҳибулло дар мавзӯи «Асосҳои назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он дар рушди иқтисодӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) аз рӯйи ихтисоси 6D050600– Иқтисодиёт (6D050601 –Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)).

1. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионии тақризшаванда ба бандҳои зерини Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 6D050600– Иқтисодиёт (6D050601-Назарияи иқтисодӣ) банди III.1.1. «Таъсири тарзҳои нави технологӣ ба равандҳои ташаккул ва фаъолияти сохторҳои иқтисодӣ ва ниҳодҳо»; «омилҳои инноватсионии дигаргуншавии иҷтимоӣ иқтисодӣ»; 1.3. «Ҷанбаҳои иқтисодии пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он ба нишондиҳандаҳои равандҳои макроиқтисодӣ, сисати макроиқтисодӣ: самтҳои асосӣ ва вижаҳои рафтори он» мутобиқат мекунад.

2. Мубрам будани мавзӯи диссертатсия.

Дар шароити муносири рушди иқтисодиёти ҷаҳонӣ, ки бо рақамикунонии босуръати равандҳои истеҳсоли ва шиддат гирифтани рақобати технологӣ тавсиф мегардад, масъалаи пешрафти илмӣ-техникӣ ба омили ҳалкунандаи таъминкунандаи рушди устувори иқтисодӣ табдил ёфтааст. Бахусус, таҷрибаи кишварҳои пешрафта собит менамояд, ки рушди дарозмуддати иқтисодӣ на танҳо аз ҳисоби омилҳои анъанавии истеҳсолот, яъне меҳнат, сармоя ва захираҳои табиӣ, балки пеш аз ҳама аз ҳисоби дониш, навоарӣ, технологияҳои муосир ва сармояи инсонӣ таъмин карда мешавад.

Рамзист, ки дар чунин шароит, бе ташаккули заминаҳои мукаммали назариявӣ муайян намудани қонуниятҳо, омилҳо ва механизмҳои таъсири пешрафти илмӣ-техникӣ ба рушди иқтисодӣ душвор мебошад. Норасоии таҳқиқоти комплексӣ дар самти арзёбии системавии нақши пешрафти илмӣ-техникӣ дар иқтисоди миллӣ, махсусан бо дарназардошти хусусиятҳои иқтисодиёти гузариш, зарурати коркарди модели илмӣ-асосноки рушди илмӣ-техникиро ба миён меорад. Бо дарназардошти ин, таҳқиқи амиқи асосҳои

назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва муайян намудани таъсири он ба рушди иқтисодӣ аҳамияти хосса дорад. Илова бар ин, дар шароити муосири афзоиши вобастагии технологӣ, таҳкими масъалаи мазкур ҳамчун заминаи баланд бардоштани рақобатпазирии миллӣ ва коҳиш додани хавфҳои амнияти иқтисодӣ аҳамияти аввалиндараҷа қасб менамояд. Кишварҳое, ки низоми самараноки миллии инноватсионӣ ва механизмҳои муассири татбиқи дастовардҳои илмиро доро мебошанд, имконияти бештар барои таъмини рушди устувор ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли пайдо мекунанд.

Зимнан, дар шароити иқтисодии гузариш, масъалаи истифодаи самараноки дастовардҳои илм ва техника аҳамияти муҳим дошта, раванди саноатикунони босуръати кишвар, гузариш ба иқтисоди рақамӣ ва таҳкими амнияти иқтисодӣ бевосита аз самараноки сиёсати инноватсионӣ ва сатҳи рушди илмӣ-техникӣ вобастагии зич дорад. Бо дарназардошти ҳадафҳои стратегии кишвар, омӯзиши асосҳои назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва муайян намудани роҳҳои тақмили сиёсати давлатии илмӣ-техникӣ ба яке аз масъалаҳои мубрами илми иқтисодӣ табдил ёфтааст. Маҳз мавҷудияти чунин мушкилот муҳимияти мавзӯи тадқиқоти интихобшударо боз ҳам бештар тақвият мебахшад.

3. Дарҷаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Аз таҳлили натиҷаҳои диссертатсия бармеояд, ки дар кори анҷомдодашуда як қатор навгонҳои илмӣ ба даст оварда шудаанд, ки эътимоднокии онҳо бо далелҳо исбот гардидааст. Натиҷаҳои муҳиме, ки навоари илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар асоси онҳо ташаккул меёбад, аз инҳо иборатанд:

- асоснок карда шудааст, ки пешрафти илмӣ-техникӣ раванди пай дар пай ба вучуд омадани идеяҳо ва кашфиёти илмию техникӣ ва дар истеҳсолот қорӣ намудани онҳо, фарсуда шудани техника ва зарурати иваз намудани он бо таҷҳизоти муосири сермаҳсул дар низоми муносибатҳои истеҳсолӣ бо мақсади ба даст овардани натиҷаҳои баланди иқтисодӣ, ки дар охир ба рушди иҷтимоӣ-иқтисодии ҷамъият таъсир расонида метавонад пешрафти илмӣ-техникиро дар шароити иқтисоди бозорӣ муайян намояд.

- тадқиқоти прагресси илмӣ-техникӣ ҳамчун мафҳуми илмӣ-техникии иқтисодӣ вобаста аз маҷмӯи омилҳо, ки он метавонад ду шакли прогресси илмӣ техникиро дар бар гирад, методологияи омӯзиши он ба ҳамин роҳҳо, яъне эвалютсионӣ-табӣӣ ва ревалютсионӣ-инқилобӣ омӯхта шуда, истифодаи он боиси натиҷаи мусбӣ ва тақмили ҳама ҷараёнҳои муносибатҳои истеҳсолӣ мегардад.

- ҳолати муосири ҷараёни ва пешрафти илму техникаро дар низоми муносибатҳои бозорӣ ва дигар сохторҳои ҷамъиятӣ бе сатҳи зарурии маблағгузори тасаввур кардан мумкин нест, чунки ягона муҳаррик, ки ҷараёно пешрафт мебахшад ин ба ғайр аз маблағгузори мақсаднок боз маблағҳои ҷамъшаванда аз ҳар гуна сарчашмаҳои хусусӣ ва сармоягузори иттиҳдӣявӣ мебошад. Ин ҷараён иборат аз ғояҳои навоаранда буда, натиҷаи он ба тичорат дорои аҳамияти беандоза ва таъсири мусбӣ ба ҳолати иҷтимоӣ-иқтисодии мамлакат расонида метавонад.

- таҳлилҳо нишон доданд, ки дар давраи омӯзиши ҷараёнҳои амалисозӣ, махсусан заминаҳои илмӣ мусоидаткунанда ба прогресси илмӣ-техникиро, ки иҷрои корҳои илмӣ заминаи асосии он мебошанд, дар давоми солҳои 2018-2023 дар ҷумҳурӣ тамоюли коҳишшавандагӣ доранд. Ин раванд дар давраи таҳлилӣ дар баъзе аз минтақаҳои мамлакат аз ҷумла дар вилоятҳои Суғду Хатлон ва НТҶ дида мешавад, яъне аз маҷмӯи муассисаҳое, ки дар соли 2018 ҳамагӣ 82 адад буданд, дар соли 2023 то ба 80 адад расиданд. Ин ҷо натиҷаи мусбии ба ҳолати муосир таъсиррасонанда ва прогресси илмӣ-техникӣ, ки ба маҳсули худ, ки ҷараёни инноватсионӣ мебошад натиҷабарханда мешавад. Пешрафти илмӣ-техникиро бо нишондодҳои рушди илмӣ-техникӣ бо истифода аз соҳаҳои таркиб, он муассисаҳои олии таҳсилоти касбӣ арзёбӣ намудан лозим аст, ки он тамоили рушд ва ғояҳои нави арзишнокро таъмин карда истодааст.

- муайян карда шуд, ки дар пешрафти илмӣ-техникӣ баъзе аз мушкилотҳо ҷой доранд. Ба мисли норасоии маблағҳо дар молиякунонии ин раванд, яъне аз таъминоти моддиву техникӣ дар соҳаи илм ибтидо ёфта, то ба пайваस्ताгии зичи алоқаманд ба раванди истехсолот дорад. Агар ислоҳи ин раванд мусбӣ таъмин карда шавад, пас раванди тичратикунонии натиҷаи он рушд карда, ғояҳои ба даст овардашударо мумкин аст дар ду сатҳ, яъне дар сатҳи эндогенӣ ва экзогенӣ дар ҷараёни муносибатҳои истехсолӣ истифода кард.

- новобаста аз характер ҳама самтҳои прогресси илмӣ-техникӣ ба мамлақати мо ва дигар давлатҳо метавонад воситаи афзалиятнок дошта бошад. Ин ҷо дар заминаи омӯзиши коэффесентҳои гуногун самтҳои асосии рушди пешрафти илмӣ-техникӣ муайян карда шудааст, ки он аз ҷанбаи умумӣ ва афзалиятнок иборат буда, инчунин аз чор унсури ба ҳам алоқаманди якдигарро пуркунанда, ки се самти вобастаи низомсозандаро бо зерсохтори он дар бар мегирад.

Нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда. Андешаҳои зерин барои ҷимоя пешниҳод гардидааст, ки муҳтавои асосӣ ва дурусти навигарӣҳои илмӣ

диссертатсияро ошкор намуда, дар диссертатсия моҳияти илмии онҳоро муттаҳид мекунад.

- асосҳои назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он дар рушди иқтисодӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, дар асоси омӯзиш ва таҳлили адабиёти илмии иқтисодии ватанию хориҷӣ, таърифи нави пешрафти илмӣ-техникӣ пешниҳод, инчунин методологияи арзёбии самаранокии иқтисодии пешрафти илмӣ-техникӣ дар шароити иқтисоди бозоргонӣ муайян гардидаанд;

- вазъи имрузаи пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он ба рушди иқтисодиёти миллии мамлакат дар асоси истифодаи усулҳои таҳлили омории динамикаи нишондиҳандаҳои асосии иҷтимоиву иқтисодӣ арзёбӣ шуда, намуди вобастагии рушди иқтисодиёт аз пешрафти илми-техникиро дар низоми иқтисоди бозорӣ бо заминаи сарчашмаҳои он пешниҳод карда шуданд;

- омилҳои иқтисодии монеаашаванда дар самти пешрафти илмӣ-техникӣ ошкор гардида, роҳҳои ҳалли ин муаммоҳо дар амал омӯхта шуда, ҷиҳатҳои манфӣ ва мусбӣи он дар чорҷӯбаи муносибатҳои иқтисоди бозорӣ, ки дарбаргирандаи чунин равандхост, инчунин мушкилотҳои ҷойдошта ва ҷараёни бартарафсозии он дар низоми иқтисоди миллий, ки ҳамчун индикатори тақвият бахшидани соҳа ва ба таъмини рушди он мусоидат мекунад, пешниҳод карда гардидааст.

- самтҳои умумии пешрафти илмӣ-техникӣ муайян карда шуда, самтҳои афзалиятноки пешрафти илмӣ-техникии инноватсионӣ барои рушди иқтисодиёти мамлакат, ки онро дар асоси ташкили зерсохтори ҷойдошта, ки он мусоидат ба пешрафти илмӣ-техникӣ менамояд ва барои татбиқи бештар зарурат ба механизми иқтисодӣ дар самти дастгирии давлатӣ оид ба рушд ва пешрафти илмӣ-техникӣ дорад, амалӣ карда мешавад.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.

Дастовардҳои илмии диссертатсия ва хулосаю пешниҳодҳои дар он дарҷгардида, дорои арзиши баланди асоснокӣ ва эътимоднокӣ буда, бо истифода аз усулҳои муосири тадқиқоти илмӣ таҳия гардидаанд. Воқеан ҳам, дар ҷараёни таҳқиқот осори олимони ватанӣ ва хориҷӣ вобаста ба масъалаҳои пешрафти илмӣ-техникӣ мавриди омӯзиш ва ҷамъбасти қарор гирифта, заминаи назариявии устувор барои ташаккули мавқеи муаллиф фароҳам оварда шудааст. Дар ин радиф, нишондиҳандаҳои асосии рушди иҷтимоӣ-иқтисодӣ, аз ҷумла динамикаи маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ, ҳаҷми маблағгузориҳои соҳаи илм, теъдоди муассисаҳои илмӣ ва кормандони илмӣ-техникӣ дар асоси таҳлили муқоисавӣ ва динамикӣ арзёбӣ шудаанд.

Муҳаққиқ барои ноил шудан ба ҳадаф ва вазифаҳои диссертатсия ва таҳияи пешниҳодҳои муфид аз усулҳои таҳлилии гуногун истифода намуда, вобастагии рушди иқтисодӣ аз сатҳи пешрафти илмӣ-техникӣ ба таври илмӣ асоснок карда шудааст. Ҳамзамон, тавсияҳои пешниҳодшуда дорои хусусияти амалӣ буда, ба ҳадафҳо ва афзалиятҳои стратегии рушди устувори кишвар мутобиқ буда, имкони татбиқи воқеӣ доранд.

5. Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Мусаллам аст, ки натиҷаҳои диссертатсия дорои аҳаммияти муҳимми илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ буда, бо тақозои замон ба такмили заминаҳои назариявӣ ва механизми амалии рушди илмӣ-техникӣ равона гардидаанд. Ин натиҷаҳо метавонанд ҳамчун заминаи методологӣ барои таҳқиқоти минбаъда дар соҳаи иқтисодиёти инноватсионӣ, иқтисодиёти донишбунёд ва амнияти иқтисодӣ, махсусан бо дарназардошти шароити тағйирёбандаи муҳити ҷаҳонӣ истифода шаванд.

Аҳаммияти амалӣ дар таҳияи тавсияҳои мушаххас оид ба такмили сиёсати давлатии илмӣ-техникӣ, рушди инфрасохтори инноватсионӣ, ҷалби сармоягузори ба бахшҳои баландтехнологӣ ва таҳкими робитаи илм ва истеҳсолот зохир гардида, метавонанд ҳангоми таҳияи стратегияҳо ва барномаҳои давлатӣ мавриди истифода қарор гиранд. Аз ҷиҳати иқтисодӣ бошад, татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот ба баланд гардидани самаранокии истифодаи захираҳо ва таҳкими рақобатпазирии иқтисоди миллӣ заминаи мусоид мегузорад. Ҳамзамон, аз лиҳози иҷтимоӣ, рушди илм ва технология ба баланд шудани сатҳи зиндагии аҳоли, ташаккули нерӯи инсонӣ ва фароҳам овардани ҷойҳои нави корӣ мусоидат хоҳад намуд.

Қобили қайд аст, ки натиҷаҳои диссертатсия дорои аҳаммияти мукаммали илмӣ ва амалӣ мебошанд. Бо дарназардошти ин, татбиқи натиҷаҳои мазкур метавонад ба масъалаҳои таъмини рушди устувори иҷтимоӣ-иқтисодии кишвар, таҳкими амнияти иқтисодӣ ва гузариш ба иқтисоди инноватсионӣ мусоидат намояд.

Албатта, сохтори кори диссертатсионӣ мутобиқи ҳадафу вазифаҳои таҳқиқот таҳия гардида, пайдарпайии мантиқии қисматҳо ва робитаи мутақобилаи онҳо таъмин карда шудааст. Ҳар як бобу зербоб ба таври низомнок масъалаҳои алоҳидаро мавриди баррасӣ қарор дода, дар маҷмӯъ ба ноил шудан ба ҳадафи умумии таҳқиқот равона гардидааст.

Чунин сохтор имкон фароҳам овардааст, ки муаллиф масъалаҳои марбут ба пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири онро ба рушди иқтисодӣ ба таври мантиқӣ, пайдарпай ва ҳамаҷониба мавриди таҳқиқ қарор диҳад. Маҳз

таксимбандии дурусти бобҳо ва зербобҳо шароит муҳайё намудааст, ки заминаҳои назариявӣ, таҳлили вазъи воқеӣ ва пешниҳоди тавсияҳои амалӣ дар ҳамбастагии зич мавриди баррасӣ қарор гирифта, хулосаҳои илмӣ асоснок ва далелнок пешниҳод шаванд. Диссертатсия аз сарсухан, се боб, нӯҳ зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда, дар ҳаҷми умумии 206 саҳифа иборат.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ асоснок шуда, дараҷаи коркарди масъала, ҳадафу вазифаҳо, объекти омӯзиш, наwgонии илмӣ ва аҳаммияти назариявӣю амалии таҳқиқот шарҳ дода шудаанд.

Дар боби якум – «Асосҳои назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва нақши он дар рушди муносибатҳои бозорӣ» моҳияти назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ дар шароити иқтисоди бозорӣ, методологияи омӯзиши пешрафти илмӣ-техникӣ дар шароити иқтисоди бозорӣ, таҷрибаи татбиқи самараҳои иқтисодии пешрафти илмӣ-техникӣ дар мамлакатҳои хориҷа мавриди баррасӣ ва таҳқиқ қарор гирифтааст (саҳ.14-72).

Дар зербоби 1.1. муаллиф муаллиф моҳияти назариявии пешрафти илмӣ-техникиро дар шароити иқтисоди бозорӣ мавриди таҳлил қарор дода, нақши онро ҳамчун омили асосии рушди босуръати иқтисодӣ, баланд бардоштани рақобатпазирии иқтисоди миллӣ ва беҳтар гардидани сатҳи зиндагии аҳоли асоснок намудааст. Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки пешрафти илмию техникӣ ва рушди қувваҳои истеҳсолкунанда омили муҳими таҳаввулоти муассисаҳои иҷтимоиву иқтисодӣ маҳсуб меёбад. (саҳ.21). Ба андешаи муаллиф, пешрафти илмӣ-техникӣ дар шароити муосир ҳамчун яке аз омилҳои асосии рушди босуръати иқтисодӣ шинохта мешавад (саҳ.27). Яъне аён аст, ки рушди илмию техникӣ метавонад дар се шакл, таҳаввулӣ, инқилобӣ ва ҳамзамон якҷоя, сурат гирад. Дар ин раванд, натиҷаи мустақими пешрафти илмию техникиро метавон инноватсия ё навоарӣ арзёбӣ намуд, ки он самарайи татбиқи қомебиҳои илмӣ ва технологӣ дар истеҳсолот ва дигар бахшҳои хоҷагии халқ мебошад (саҳ.29).

Муаллиф дар зербоби 1.2. масъалаҳои назариявӣ, методологӣ ва амалии пешрафти илмию техникӣ дар шароити иқтисоди бозориро мавриди таҳқиқ қарор додааст. Пеш аз ҳама, моҳият ва мазмуни иқтисодии пешрафти илмию техникӣ ҳамчун раванди объективии тақмили технология, таҷҳизот, ташкили истеҳсолот ва идоракунии хоҷагидорӣ баррасӣ гардида, робитаи зичи он бо рушди иқтисодӣ асоснок карда шудааст. Ҳамзамон, бо таъки ба назарияҳои классикӣ ва муосири рушди иқтисодӣ, заминаҳои методологияи омӯзиши пешрафти илмию техникӣ ва нақши онро дар рушди устувори иқтисодӣ асоснок намудааст.

Дар зербоби 1.3. бо дарназардошти мубрамияти мавзуъ муаллиф нақши пешрафти илмӣ-техникӣ ва технологияҳои муосирро дар таҳкими иқтисоди рақобатпазирии иқтисоди миллӣ ва рушди устувори иҷтимоӣ нишон додааст. Дар ин замина, масъалаи хароҷоти барои таҳқиқоти илмӣ ва коркарди озмоишӣ-конструкторӣ (КИТТК) ба ҳисоби Ҷоиз нисбат ба ММД дар мамлакатҳои хориҷа барои солҳои 2018-2023 дар ҷадвали 1.3.1. асоснок гардидааст (саҳ.52-53). Аз нигоҳи муаллиф, таҷрибаи давлатҳои хориҷ нишон медиҳад, ки раванди пешрафти илмӣ-техникӣ ин заминаи асосии ба рушди як соҳа не, балки заминаи фундаменталии рушди соҳаҳои истехсолӣ ва ғайриистехсолӣ мебошад. Аслан барои рушди соҳаҳои иқтисодӣ дар таҷриба нишон дода шудааст, ки бештар ба вучудоварӣ ва ташаккули пешрафти илмӣ-техникӣ нигаронида шудааст ва ба заминаи бунёди он ба илм ва маблағгузорӣ ба илму навоариҳои он, ки ҳамчун катализатор метавонад пешрафтро ба вучуд оварда таъмин намояд (саҳ.72).

Дар боби дуюм - «Ҳолати имрӯзаи пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он ба равандҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон» вазъи имрӯзаи пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он ба рушди иқтисодӣ, таҳлили нишондиҳандаҳои асосии пешрафти илмӣ-техникӣ дар заминаи рушди инноватсионӣ ва арзёбии иқтисодии пешрафти илмӣ-техникӣ дида баромада шудааст.

Дар зербоби 2.1. муаллиф қайд менамояд, ки Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз соли 2018 то 2023 ММД аз 71 059,2 то 130 791,5 млн. сомонӣ афзуда, хароҷоти буҷет барои пешрафти илмӣ-техникӣ аз 66,9 то 143,5 ҳазор сомонӣ расидааст (Ҷадвали 2.1.1. (саҳ.74-75)). Ҳаҷми сармоягузорӣ ба фондҳои асосӣ аз 4 859,3 то 6 860,5 млн. сомонӣ зиёд шуда, рушди устувори иқтисод ва пешрафти илму техникаро таъмин кардааст (саҳ.77). Модели таҳқиқи муаллиф нишон медиҳад, ки сармояи инсонӣ ва зеҳнӣ бо истифода аз технологияҳои нав пешрафти илмӣ-техникӣ ва, дар натиҷа, рушди иқтисоди устувор ва афзоиши ҳосилнокиро тавассути дастгирии молиявӣ ва таъсиси марказҳои инноватсионӣ таъмин мекунад (саҳ.86-88).

Зербоби 2.2. масъалаҳои асосии пешрафти илмӣ-техникӣ дар заминаи рушди инноватсионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро муаллиф дар ҷаҳор ҷадвал ва як адад расм мавриди таҳлил қарор додааст. Муаллифи диссертатсия бо тақвият ба сарчашмаҳои илмӣ таъкид менамояд, ки пешрафти илмӣ-техникӣ бояд ҳамчун роҳномаи дар раванди гузариш ба сценарияи индустриалӣ ва инноватсионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баромад кунад (саҳ.101).

Дар зербоби 2.3. таҳқиқ нишон медиҳад, ки пешрафти илмӣ-техникӣ ва инноватсионӣ ҳамчун омилҳои асосии рушди устувори иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳим дорад. Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ муаллиф қайд

менамояд, ки шарти зарурии ташаккул ва пешрафти илми-техники инноватсионӣ дар шароити иқтисодиёти бозорӣ, кушодани роҳ ба ғояҳои нави пешқадам ва мавҷудияти нерӯи пуркуввати илмӣ мебошад (саҳ.112).

Дар боби сеюм – «Роҳҳои асосии рушди пешрафти илмӣ-техникӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон» бартарафсозии омилҳои монеаашаванда ба пешрафти илмӣ-техникӣ ва тақмили он дар низоми иқтисоди бозорӣ, самтҳои пешрафти илмӣ-техникӣ ва интихоби он барои рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва роҳҳои татбиқи механизми иқтисодӣ дар самти дастгирии давлатӣ оид ба рушд ва пешрафти илмӣ-техникӣ асоснок гардидаанд.

Дар зербоби 3.1. муаллиф мушкилот ва роҳҳои ҳалли пешрафти илми – техники дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар расми 3.1.1. нишон дода, қайд менамояд, ки системаи тичоратикунони дастовардҳои илмӣ яке аз омилҳои асосии рушди илмию техникӣ ба ҳисоб меравад, ки шароити татбиқи самараноки таҳқиқотҳои илмиро дар иқтисодиёти кишвар фароҳам меорад. Бо дарназардошти ин, дар шароити кунунӣ, яке аз вазифаҳои асосии рушди иҷтимоиву иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташаккули муҳити мусоиди илмӣ ва техникӣ ба шумор меравад (саҳ.125-127).

Зербоби 3.2. аҳамияти калидии интихоби дурусти самтҳои афзалиятноки пешрафти илм ва техника барои рушди иқтисодиёти Тоҷикистонро дар бар гирифта, муаллиф самтҳои асосии пешрафти илми-техникӣ дар шароити иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар расми 3.2.1. ба таври возеҳ ибраз намудааст (саҳ.157). Яъне танҳо ҳамин ҷанба қодир аст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо рушди дарозмуддат ва устувори иқтисодӣ дар асоси таҷдиди зарурии сохтори саноатӣ, гузариш ба низоми нави технологӣ ва мутаносибан рушди пешравии мутобиқ ба тамоюлҳои ҷаҳонӣ таъмин намояд (саҳ.165).

Зербоби 3.3. нишон медиҳад, ки рушди устувори иқтисодиёт дар шароити бозори нав ва афзоиши субъекти соҳибқории хусусӣ танҳо бо иштироки ҷаҳол ва самараноки давлат амалӣ мешавад. Диссертант қайд кардааст, ки механизми иқтисодии пешрафти илмию техникӣ одатан воситаҳо, усулҳо ва ташкили ҷаҳолияти инноватсионӣ, яъне раванди худистехсолкунанда ва худтаъминкунандаи офаридан, паҳн кардан ва дар истехсолот истифода бурдани дастовардҳои илму техника ва технология ҳамчун ҷавоб ба талаботи доимоафзоюндаи иҷтимоиро амалӣ менамояд (саҳ.170).

Дар хулоса ва пешниҳоди истифодабарии амалии натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ анҷомдодашуда муаллиф қайд менамояд, ки ташкили сиёсати ягонаи илмӣ-техникӣ ва инноватсионӣ, афзоиш додани маблағгузорӣ ва сармоягузорӣ ба соҳаи илм, тақмил додани низоми тайёр намудани кадрҳои илмӣ, ташаккули

инфрасохтори инноватсионӣ, ҳамкорӣ бо ташкилотҳои байналмилалӣ, ва таъмини ҳамоҳангӣ байни ҳадафҳои илмӣ ва стратегияи рушди иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар муҳим арзёбӣ мегардад.

6. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ

Бар асоси маводи диссертатсия, дар маҷмӯъ 7 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 6 мақолаи он дар нашрияҳои аз тарафи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшаванда ба нашр расидааст.

7. Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия

Дар баробари ҷанбаҳои мусбӣ, ҳамзамон дар диссертатсия баъзе норасоииҳои алоҳида ва андешаҳои баҳсталаб низ мавҷуд мебошад:

1. Кор бурд мекард, агар муаллиф системаи нишондиҳандаҳои асосии баҳодиҳии сатҳи пешрафти илмию техникӣ ва самаранокии он (Ҷадвали 1.2.2. сах.48-49) дида баромадааст, самаранокии онро ба таври мушаххас асоснок менамуд.

2. Дар боби якум муаллиф барои расидан ба мақсадҳои таҳқиқ бисёр иқтибосҳо овардааст, албатта ба манфиати кор аст. Бо вучуди ин, иқтибосҳо аз ҳад зиёданд ва таҳлили шахсии муаллиф ба андозаи зарурӣ баён нашудааст. Ба андешаи мо, ҳуб мешуд агар мавқеи шахсии муаллиф равшантар бошад.

3. Дар расми 2.1.2. муаллиф модели вобастагии рушди иқтисодиёт аз пешрафти илми-техникӣро нишон дода аст (сах.88). Аммо расми мазкур танҳо омилҳои асосии дохилӣ ва ҳамоҳангсози дохилии пешрафти илми-техникӣ ва иқтисодиётро нишон медиҳад. Кор бурд мекард, агар таъсири омилҳои беруна низ ба инобат гирифта мешуд.

4. Дар диссертатсия бисёр натиҷаҳо ва дастовардҳои илмӣ мавҷуданд, ки арзиши илмӣ баланд доранд, аммо ба таври комил ва равшан инъикос наёфтаанд. Барои оянда, ҳангоми таҳрир ва тақмили матн тавсия дода мешавад, ки ҳамаи чунин дастовардҳо ба таври систематикӣ ва бо мисолҳои амалӣ ё таҳлилий пешниҳод шаванд, то арзиши илмӣ онҳо барои хонандагон равшан гардад.

5. Дар матни диссертатсия баъзан ғалатҳои имлоӣ мушоҳида мешаванд, аммо онҳо мӯҳтавои асосии корро таъйир намедиҳанд. Андешаҳои муаллиф ҷолиб буда, дар сатҳи зарурӣ равшан ва дақиқ иброз шудаанд.

Мусаллам аст, ки диссертатсияи Ҳабибуллозода Шохрамазон Муҳибулло дар сатҳи зарурӣ омода гардида, камбудииҳои ҷойдошта арзиши илмию амалии таҳқиқотро кам намекунад ва хусусияти тавсиявӣ доранд.

8. Мутобикати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Диссертатсия ва автореферати Ҳабибуллозода Шоҳрамазон Муҳибулло мазмуни асосии таҳқиқоти илмиро пурра инъикос намуда, ба талаботҳои бандҳои 31, 33, 34 ва 35 “Тартиби додани дараҷаи илмӣ ва унвони илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад. Ҳамзамон, дар онҳо сохтори муқарраргардида, муҳимтарин қисматҳо, аз лиҳозӣ муқаддима, бобҳои асосӣ, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиётҳо ва замимаҳо риоя карда шудааст. Илова бар ин, навгониҳои илмӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот ба таври мушаххас баён карда шудаанд.

9. Хулосаи ҷамъбасти

Умуман, таҳлили ҳамаҷонибаи диссертатсияи Ҳабибуллозода Шоҳрамазон Муҳибулло дар мавзӯи «Асосҳои назариявии пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири он дар рушди иқтисодӣ» таҳқиқоти анҷомшуда ба ҳисоб рафта, ба талаботи муқарраршудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бандҳои 31, 33, 34 ва 35 “Тартиби додани дараҷаи илмӣ ва унвони илмӣ” аз 30 июни соли 2021, №267, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023 №295 тасдиқ гардидааст, пурра ҷавобгӯ мебошад. Бо дарназардошти маҷмӯи натиҷаҳои бадастомада, муаллифи он Ҳабибуллозода Шоҳрамазон Муҳибулло сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) аз рӯйи ихтисоси 6D050600– Иқтисодиёт (6D050601 –Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент
муовини якуми директори Маркази
таҳқиқоти стратегияи назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Муртазозода О.

Имзои Муртазозода О. – ро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯбаи кадрҳои МТС

Исроилова С.С.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Рӯдакӣ 89.

Тел: (992 37) 2-21-11-00. Факс: (+992 37) 2-21-11-00, E-mail: info@mts.tj

«_____» _____ соли 2026